

vođene niti da budu suviše »dubokoumne«. Pri tom, taj jezik ne potiskuje socijalni fon bez ostataka: jezik pesme, se zapravo, oslanja ne na društvene slike i prilike, već na sam jezik na kome je društveno biće ostvarilo traga. Tako je taj otklon u odnosu na dominantnu poetiku 70-ih značajan, ali i delimičan: postoji na način ponešto sličan otklonu koji je na pomenutoj dijahronijskoj ravni načinio Duško Novaković.

U pesmi »Parni valjak neka melje«, (u knjizi »Sjavelj proklišnjava«) na primer, već i u naslovu prisutna je jedna naša društveno prepoznatljiva situacija. No, autor ne teži razvijanju (socijalno-tičnih) slika te osnovne situacije, već traži da iz njih izvuuče one jezičke sveže i sugestivne činiocice koji mogu poslužiti za dalju igrivo-humornu nadogradnju. Bilo bi, naravno, pogrešno tvrditi da kritički tonovi izostaju. Naprotiv, oni su itekako prisutni, i u velikoj meri daju snažno obeležje celoj pesmi (vidi, na primer, one iskaze o omladini koja se »već nekako snalazi«, koja »diže ruke javno i ljutito« i »u ovom času daje svoj glas proizvodnji«, koja »čas lepo čas slepo veruje u valjak«, pa za ovog pesnika slobodno možemo reći kako svoju jezičku igru upravo i zasniiva na igrivim činiocima socijalno snažno obeleženog jezika.

Ono, pak, što se stanovišta poetičke inovantnosti privlači našu pažnju nisu socijalni belezi već upravo ta igrivost jezika. Taj činilac otvara pesmu drugačijim ishodištima, pa je to u vremenu dominacije kritičko-verističkih opsesija pomoglo da se očuvaju aktuelnim i neke drugačije poetičke mogućnosti. Pesnik će, tako, reći – »Mi znamo/da je omladina izgubila/veru u život. Zato ne kositi dete-/linu. Niti se hrani Njom.«, a ti stihovi sa izrazitim humornim i parodijskim obeležjima predstavljaju primer naglašavanja ludističke komponente unutar poezije kritičkog tona. Ta komponenta delovala je, i deluje, itekako podsticajno na one poetičke tokove kod kojih svest o jezičkom mediju postaje ključnom odrednicom. U tom svetlu, ludost Vukadinovičevog jezika, ne sledeći logiku potpunog potiskivanja spoljašnje realnosti ludost je kontrolisana i ograničena. Ona ne zahvata preterano duboko u tkivo »očišćenog« jezika, dovoljno je razumna tako da mestimice i prestaje biti ludost.

Promišljenost ludosti Miljurka Vukadinoviča posebno je prepoznatljiva u čvrstom tematskom zasniivanju zbirki. U prvim dvema knjigama *Slobodno Sredozemlje* i *Sjavelj proklišnjava*, u kojima jedinstvo predmeta nije tako vidno, autor je jezičko-stilskim, kompozicionim, mo-

tičkim, pa i organizacijskim rezovima naznačio čvrstinu koncepta. Ta čvrstina je u ostalim knjigama obezbeđena, osim pomenutih, i razlozima građe, predmeta, motiva i teme: *Knjiga živih sasvi* pokušava da osveži revolucionarnu, a *Poljski radovi seoski* temu u našem pesništvu, dok *Kap rumunske krvi* svoje pesničke efekte osniva na fonu srpsko-rumunskih veza. Time Vukadinović nedvosmisleno stavlja čitaocu do znanja da su prave razmere njegovog pesničkog mišljenja i pevanja upravo knjiga, zbirka, a ne pojedinačne pesme. Pesniku osnovna ekspresivna jedinica nije pesma već skupovi pesama, tako da ta činjenica unekoliko može da objasni mestimičnu autorovu nebrzižnost spram mikro-stilskih zavrzlama, njegovu nesklonost ka rigoroznijem odbiru pojedinosti u pesničkom mozaiku koji ocrtava knjigu kao celinu.

Slobodnom, brljivim jeziku svoje pesme Vukadinović pronalazi adekvat i u izvesnim aspektima specijalne forme, čijom upotrebom nastoje da proširi polje asocijacija i pesmu obogati čvršćim konotativnim slojem. To, opet, otvara nove mogućnosti za prostor jezičke nespuštenosti i igre (prekidanje reči, usenjeje belina, paralelna ispisivanje teksta i sl.), što još više podstiče ona usmerenja u mladem srpskom pesništvu koja pitanje forme ne smatraju sekundarnim aspektom književnog čina. Ludost pesničkog jezika Miljurka Vukadinoviča ludost je promišljena, a gradi se na efektima humora i igre, negde u dodiru narativnog mehanizma i fluidnog, infantilnog, zvukom opčinjenog govora. Stoga, ako mlade srpsko pesništvo 80-ih ikada konstituiše svoju poetičku posebnost, ono će i u radovima ovog pesnika moći da pronade onu tačku otklona (ili tačku spoja, svedno) od koje se bliska prošlost može sagledati i u svojoj drugojačnosti.

**DUŠICA PAVKOV, LINIJA
LOMA**
Matica srpska, Novi Sad, 1985.

Zoran Đerić

»S godinama svemu raste značaj, bez obzira na vrednost«.

Ezra Pound

Čitanje i razumevanje poezije najprimerenije je onom ko i sam piše. Tumačaći i kritikujući pokušavam da otkrijemo, koliko smo u mogućnosti, deo značenja pojedinog teksta, vrednosne odnose koji se mogu tačno uočavati i prenosi (kako tvrdi E. D. Hirs) i da prosudimo kakav značaj ima posmatrano delo u širem književnim, vrednosnim kontekstima. U konkretnom primeru, reč je o mladoj pesnikinji Dušici Pavkov (rođena 1959. u Vršku) kojoj je *Linija loma* druga poetska knjiga (prvu knjigu pesama, *Konjsko meso*, objavila je 1981. godine). Bez želje da se nametnu sopstvene, drukčije konvencije i asocijacije, već slobodno pristajući na nužne konvencije i zajedničke asocijacije poetskog teksta Dušica Pavkov, opisujuemo njenu knjigu *Linija loma*, ispitujemo njenu relevantnost u kontekstu mladog srpskog pesništva i književnu valjanost uopšte.

Knjiga je strukturirana kao da je reč o pozorišnom delu, konkretno – o tragediji. Uvodna pesma »Lica«, kao kakva pozorišna afiša najdželji junake (»sina velikog oca«, »te gospodu gospode oficire glumce / dve budale grobare mornare glasnike / i pratnju«), i nosi zakone i modele po kojima je »krojenja knjiga«, upozorava šta treba imati na umu »arhajska građa«, »tragičko mesto«, »Slučaj/Tajna« i »medicinskolinebernetska-ma-ina«. Ova pesma je, po svemu sudeći, prološka, sadrži određena poetička uslovljavanja i tenzije, pokušava da pripremi, predodredi potencijalnog čitaoca i tumača kako bi izbegao stvaranje pogrešnog utiska. Ali baš tim i takvim ograničavanjem, smanjivanjem mogućnosti od rivanja novih značenja, može se (u ovom slučaju to se i čini) sugerisati pogrešno čitanje i iščitavanje.

Pesme su svrstane u tri ciklusa kao tri čina tragedije, koji za moto imaju stihove iz Šekspirovog »Hamleta«, iako, osim ovih namernih, spajljajnih, nema drugih podudaranja (unutrašnjih, suštinskih) ni sa »Hamletom« ni sa tragedijom kao žanrom. Tridesetak tekstova u knjizi samosvojne su, nepovezane celine, objedinjene jedino sintagmom iz naslova. Doista, »Linija loma biće uvek jednaka«, bilo da su u pitanju krhotine

teksta, osećanje, različitih iskustava, bilo da je u pitanju nemušto jezik, rasturanost između primarnog i sekundarnog saznanja. Na jednoj strani je ono što nam pesnikinja eksplicitno, dakle otvoreno postavlja i ostavlja, a na drugoj je ono što nam stvarno sugerise, čime nas može zbuniti i intrigrirati.

U prvom slučaju reč je o primarnim, nesumnjivim značenjima koje pesnički tekst samo inventariše (na primer: gde se stvari događaju, gde su sline slast života, kako se srce na feder skladno pumpa na ručni pogon, kako se presađuje duša u manja pakovanja itd.). U drugom slučaju može se govoriti o sekundarnim značenjima, implicitnim, kojima je mnogo bliža poetska suština, po kojima se pesnički tekst razlikuje od, recimo, bolesničke liste, novinskog stupca, sportske prognoze, tv-programa i sličnog. Takva mesta su mnogo reda, ali možemo ih pronaći u tekstovima poput »Eksperiment II«, »Terapija II«, »Atropa belladonna«, »Homeostaza«.

Knjigu Dušice Pavkov posmatrali smo i kroz njen odnos prema eksplicitnom, odnosno implicitnom značenju reči, kroz njen odnos prema desig d» desig naciji (označenom, »doslovnom«) i konotaciji (»neiskazanom«, tek asocijacijama mogućih značenja). Tu smo imali u vidu činjenicu koju je istakao E. D. Hirs da »nijedno značenje predstavljeno verbalnim znakom nije očevidno«, već da se »sva značenja moraju konstruisati«. Ovako složene semantičke odnose Dušica Pavkov nije uspela da pohvata i razmrsi u svojim poetskim tekstovima. Nije ih, čini se, ni svesna, tako da ne možemo govoriti o disciplinovanom razgrančavanju značenja, već, samo donekle, o deskripciji asociiranih pojmova. Možemo, dakle, govoriti o semiotičkoj slučajnosti i nedovoljnosti, a nikako o jasnoj nameri. Zato i nećemo tražiti ono čega nema praveći se da vidimo »carevo novo odelo« i usložnjavati, tj. komplikovati ono što je prosto i nedovoljno slojevito i višeznačno. Namere Dušice Pavkov su toliko jasne, bezazlene i naivne da ih ne treba sporiti. Ali namere su jedno a drugo je tekst, knjiga pesama, dakle – ono što ipak želi da je književnost, da je književno-umetničko delo.

Tako se u *Liniji loma* prepeliče naučni (medicinski) jezik (jer autor je apsolvent stomatologije) u kojem je sve eksplicitno, s figurativnim, poetskim jezikom, na štetu ovog drugog. Stvaranje novih kontekstualnih značenja pokušano je reminiscencijama na Šekspira, laboratorijskim inventarisanjem, knjigama bolesti, uputstvima za lečenje. Latins i i engleski citati obilno su korišćeni, ali ne da bi (u nekakvom postmodernističkom duhu) sadejstvovali sa poetskim tekstom, semantički ga napajajući i otvarajući, već u pasivnoj funkciji dekora. Tekst koji prethodi (ili sledi) tim stranim rečima i izrazima, najčešće ih samo prevodi, parafrazira, pojašnjava. Ovakvim postupcima ne postiže se homogena poetska celina, ne pomeraju se granice smisla i kontekstualno bogaćenje. Smisao teksta i onoga što se želi u njega postaviti ne upotpunjuju se, ne usložnjavaju onoliko koliko je to potrebno i moguće.

»Uvođenje u stvarnost«, zagledanost »u lice života«, uz obilje medicinskih izraza – čitav niz neuspelih metafora koje nisu nove kreacije jezika. U njima nema pravih semantičkih inovacija. One se samo pokušavaju nadomestiti uvođenjem svojstva koja nisu bila toliko prisutna u poeziji koliko su uobičajena u medicini (terapiji, ekspiracije, diopriji, homostaze, purgatoriji i sl).

U svojim novim tekstovima i sledećim knjigama (ukoliko bude valjanih razloga da ih piše i objavljuje) Dušica Pavkov ne bi smela da zanemiri ovde nedovoljno iskorišćene mogućnosti svog medicinskog, eksplicitnog iskustva, ali i potragu za živim, novim metaforama i implicitnim poetskim iskustvima. Treba da produči tek tu i tamo nagoveštene odnose: zdravo – bolesno, svežina – gnoj, Eros – Tanatos, kakvim ima u pesmama »Terapija II«, »Surditas« i »Linija nigra«.

Tek tako će uspeti da aktuelizuje potencijalnu kontakciju. Tek tako će osloboditi određene lirске potencijale i steći pravo na vrednosnu kvalifikaciju. Do sada, nažalost, svojim knjigama nije postigla nikakvu relevantnost, ni u mladem srpskom pesništvu, ni u književnosti uopšte. Nije se dovoljno približila visokim i strogim književnim (estetskim, semantičkim i drugim) zahtevima. *Linija loma* je pomirenje sa slabošću (nazovimo je ženskom, misleći, u stvari, na lirsku), uočavanje, ali ne i validno uplićavanje poetskoegzistencijalnog nesklada. Šteta.

In memoriam

SMRT MLADOG REDITELJA

Branislav Sviлок (1956 – 1985)

Na pragu rodne kuće mladi reditelj Branislav Sviлок tragično je izgubio život u ponedeljak 18. novembra 1985. u Sremskim Lazama neda-leko od Vinkovaca.

Intermedijalnu režiju (pozorište, film, radio i televizija) uspešno je diplomirao 1980. u klasi prof. Bore Draškovića na novosadskoj Akademiji umetnosti kao jedan od najdarevitijih mladih reditelja u svojoj generaciji.

Režirao je dela Sofokla, Čehova, Beketa, Mrožka kao studentske predstave. Uporedio je snimio nekoliko filmova. Njegova ekranizacija Čehovljeve novele »Tuga« za Dramski program beogradske Televizije bila je započeta. Režirao je dokumentarne filmove za novosadsku »Neoplantu« i Televiziju Novi Sad. Stalno i uspešno je saradivao s Dramskim programom Radio-Novog Sada, gde je ostvario brojne radiodramske programe. Jedno vreme bio je reditelj Amaterskog pozorišta »Dobrica Milutinović« u Sremskoj Mitrovici.

Pokazivao je i dokazivao poletan angažman mladog stvarao ca na pozorišnoj sceni, za filmskom kamerom, u radio-televizijskom studiju. Rečju, svuda, gde je trebalo ostvarivati složenu profesiju intermedijalnog reditelja. Na žalost, tragična smrt prekinula je jednu sadržajnu i vrednu biografiju reditelja u stvaralačkoj i životnoj mladosti. Svoje radove objavljivao je u »Poljima«, »Pozorištu«, »Glasu omladine« i dr.

Pored rediteljskog stvaralaštva Branislav Sviлок se posvećivao studijama književnosti. Pisac je brojnih scenarija. Radio-Televizija Zagreb mu je upravo prihvatila projekat za realizaciju. Na žalost, još jedna režija ostala je neostvarena.

Radoslav LAZIĆ